

Adenoid Vejetasyona Sahip Bireylerde Baş Postürüün Değerlendirilmesi

Dr. Yahya TOSUN*

Dr. Şafak TEZCAN*

Dr. Halil İbrahim EROL**

ÖZET: Adenoidler, çocukluk dönemlerinde, çeşitli nedenlerle hipertrofiye olarak nasofarengeal havayolunu kısmen veya tamamen kapatabilir ve bu yolla bireyin soluma modelinde değişimlere neden olabilir. Soluma modeliyle baş postürü ve kraniofacial morfoloji arasında yakın ilişkiler bulunduğu bilinmektedir. Klinikte, nasofarengeal havayolu boyutları, lateral sefalometrik filmler yoluyla pratik ve güvenilir şekilde saptanabilir. Bu metodun, rhinomanometrik yöntemlerle de korelasyon gösterdiği belirlenmiştir. Sefalometrik filmler ve ortodontik fotoğrafların çekiminde, Frankfurt Horizontal düzleminin yere paralel olması sıkılıkla önerilmektedir. Bu çalışmanın amacı, klinik ve radyografik metodlara dayanarak adenoidsektomi endikasyonu konmuş bireylerde baş postürüün ve FH düzlemini eğimini belirlemek ve sonuçları kontrol bireyleriyle karşılaştırmaktır.

Anahtar Kelimeler: Adenoid, Baş postürü, Frankfurt düzlemi, Sefalometri.

SUMMARY: ADENOIDS AND HEAD POSTURE. Adenoids, hypertrophied by various reasons can obstruct the nasopharyngeal airway partially or completely during childhood, causing changes in the individual's breathing pattern. Close correlations among breathing pattern, head posture and craniofacial morphology is known. Clinically, nasopharyngeal airway dimensions can be measured practically and reliably by means of lateral cephalometric films. It is shown that, this method is also in correlation with rhinomanometric measurement methods. It is frequently suggested to have frankfurt Horizontal plane parallel to the floor while taking cephalometric films and orthodontic photographs. The purpose of this study was to determine the head posture and FH plane inclination in the subjects with adenoidectomy indication and to compare the resultst with those of the control subjects.

Key Words: Adenoids, Head posture, Frankfurt plane, Cephalometry.

GİRİŞ

İki temel fizyolojik faktör olan postür ve solunumun, kraniofacial morfolojinin belirlenmesi ve büyümeye kontrolü üzerinde etkili oldukları bilinmektedir. Doğal baş pozisyonundaki değişimlerin, kraniofacial ve dentoalveoler morfoloji ile yakından ilişkili bulunduğu gösterilmiştir (1, 2).

Başın servikal omurgaya göre ekstansiyon göstertiği vakalarda, ön yüz yüksekliği ve mandibuler düzlem açısından artış, fasil ratrognati ve nasofarengeal boşluğun boyutlarında azalma olduğu bildirilmektedir. Benzer şekilde, okluzal düzlem eğimi ve dento-alveoler yükseklik, kranio-servikal ve ön kafa kaidesi-vertikal düzlem arası açılarda da pozitif bir

korelasyon bulunduğu gözlenmiştir (2). Bu bulgular, baş postürüün, çeneler arası vertikal yön uyumsuzluklarında ortaya çıkan dento-alveoler kompanzasyonun sebebi olabileceğini düşündürmektedir.

Solow ve Tallgren'e göre (2), doğal baş pozisyonu bireyin nefes alma şekliyle yakından ilişkilidir ve buna bağlı olarak farklılıklar gösterir. Nasofarengeal havayolunun ciddi tikanıklık gösterdiği vakalarda, bu durumun -kışmen de olsa- başın ekstansiyonu ile kompanse edilmeće çalışıldığı gözlenmiştir (3).

Baş postürü, nefes alma modeline olduğu kadar (4), görme kaybına (5) ve hatta diş si-

* Ortodonti Uzmanı, GATA Haydarpaşa Eğitim Hastanesi Diş Kliniği.

** K.B.B. Hast. Uzmanı, GATA Haydarpaşa Eğitim Hastanesi K.B.B. Kliniği.

caklık şartlarına (6) bağlı olarak ta değişim gösterebilmektedir.

Nasofarenks arka duvarında yer alan adenoidlerin, çocukluk dönemlerinde çeşitli nedenlerle hipertrofiye olarak nasofarengéal havayolunu tıktığı ve bu yolla baş postürü ve kraniosafial yapılarda çeşitli değişimlere neden oldukları bilinmektedir (7-12).

Harvold ve ark. (13), deneysel olarak ağızdan solunum oluşturdukları maymunlarda, bir yıl sonunda mandibula postürü ve morfolojisinde değişimler gözlemişler ve ön açık kompańı olusturmışlardır.

Vig ve arkadaşları da (4), diş hekimliği öğrencileri üzerinde gerçekleştirdikleri bir çalışmada, burun delikleri deneysel olarak tikanan bireylerde, yaklaşık 1.5 saat sonunda başın ekstansiyon gösterdiğini, tıkaçların çıkarılıp normal burun solunumuna geçilmesinden sonra bu bireylerde baş postürünün de ilk haline geldiğini gözlemişlerdir. Araştırmacılar ayrıca, hem burunları hem de gözleri kapatılan bireylerde nefes alma ihtiyacının, başın hareketlerini düzenleyen nöromusküler kontrolün belirleyicisi olduğunu ve görme fonksiyonundan daha baskın bulunduğu belirtmektedirler. Aynı araştırmacılar, burun tikanıklığından iskeletsel morfolojik değişimlerin oluşumuna kadarki fizyolojik olayları söyle ifade etmektedirler:

- 1- Fizyolojik adaptasyon oluşturacak düzeye burun tikanıklığı.
- 2- Solunumu kolaylaştırmak amacıyla oluşan kranioservikal adaptasyonlar.
- 3- Mandibulada postural adaptasyon.
- 4- İskeletsel büyümeye değişimleri.
- 5- Dento-alveoler kompanzasyon/adaptasyon.

Woodside, Linder-Aronson (14), adenoidektomi endikasyonu konan çocuklarda baş pozisyonunun, burun solunumu yapan kontrol grubu bireylerine oranla daha fazla olduğunu, adenoidektomi sonrasında normal burun solunumuna geçildiğinde bu farkın ortadan kalktığını gözlemiştir.

Doğal baş duruşu, bazı araştırmılara göre, bireyin alışkanlık olarak gösterdiği duruş iken (15-17), diğerlerine göre ayna, ışık kaynağı gibi araçlardan faydalananarak saptanır duruş şeklidir (18-20).

Sefalometrik filmlerin elde edilmesinde, başın, Frankfurt düzlemi yere paralel olacak şekilde konumlandırılması önerilmektedir (21), doğal baş duruşunda bu düzlemin gerçek horizontal düzlemden yaklaşık 10° lik bir sapma gösterdiği ve incelenen 10 olgudan sadece birinde bu düzlemlerde paralellik olduğu belirlenmiştir (22).

Lateral sefalometrik filmler, gerek nasofarengéal havayolunun gerekse adenoidlerin boyutlarını belirlemekte kullanılan pratik ve güvenilir tanı araçlarıdır (23, 24).

Bu çalışmanın amacı, klinik ve radyografik kriterlere dayanarak adenoidektomi endikasyonu konmuş, burun solunumu yetersizliği gösteren bireylerde baş postürünü ve Frankfurt düzlem eğimini belirlemek ve sonuçları, kontrol grubu bulgularıyla karşılaştırmaktır.

MATERIAL VE METOD

Çalışmamız, GATA Haydarpaşa Eğitim Hastanesi K.B.B. Kliniği'ne başvuran 8 kız, 6 erkek toplam 14 birey ile aynı hastanenin Diş Kliniği Ortodonti Bölümü'ne başvuran 14 kız, 10 erkek toplam 24 birey üzerinde yürütülmüştür. K.B.B. Klinagine başvuran ve hem klinik hem radyografik yöntemlere dayanarak adenoidektomi endikasyonu konan 1. grup bireyler adenoid grubunu oluşturmuştur. Diş klinagine başvuran ve kontrol grubu olarak kabul edilen 2. grup bireylerin seçiminde, rahat burun solunumu yapmalarına ve tonsillektomi veya adenoidektomi geçirmemiş olmalarına dikkat edilmiştir. Adenoid grubunun yaş ortalaması 7 yıl 2 ay, kontrol grubu yaş ortalaması ise 7 yıl 11 aydır.

Adenoid grubunu oluşturan bireylerden alınan anamnezlerde şu noktalara dikkat edilmiştir:

- 1- Geçmişte adenoidektomi veya tonsillektomi geçirdi mi?
- 2- Burun solunumu yetirli mi, gece ağızı kapalı mı uyuyor?
- 3- Uyku sırasında horlama var mı veya uyku apnesi geçiriyor mu?
- 4- Burun akıntısı var mı?
- 5- Hiç orta kulak komplikasyonu geçirdi mi?
- 6- Sinüzit ya da alerji gibi sorunları var mı?

Sefalometrik filmlerin çekiminde, gerçek vertikali belirlemek amacıyla sefalostat üzerinde, film kasedinin hizasına gelecek şekilde, ucunda ağırlık bulunan 1 mm. kalınlığında kurşundan bir tel asılmıştır (Şekil 1-2). Daha sonra, bireylerden sefalostatta "ortopozisyonda" (4, 16, 25, 26), durmaları istenmiştir. Çekim sırasında, bireyler ayakta, elleri yana sarkık,

Şekil. 1- Baş Postürünün Sefalostat ve Kulak Çubukları Yardımıyla Belirlenmesi. Gerçek Vertikal Film Üzerine Yansıtmak Üzere Sefalostata, Ucunda Ağırlık Bulunan Kurşun Bir Tel Asılmıştır.

Filmler üzerinde, Solow ve Tallgren'in tanımladığı şekilde (16), aşağıdaki nokta ve düzlemler belirlenmiştir:

- 1- CV 2 tg: OPT'nin 2 servikal vertebranın odontoid çıkıntısına teğet olduğu noktası.
- 2- CV 2 ip: 2. servikal vertebranın korpusunun en alt ve arka noktası.
- 3- CV 4 ip: 4. servikal vertebranın korpusunun en alt ve arka noktası.
- 4- CVT: CV 4 ip'den geçen ve odontoid çıkıntıya teğet olan düzlem.

ayakları hafif açık ve başları serbest, karşısındaki aynaya bakar şekilde konumlandırılmış ve bu pozisyonda kulak çubukları yerleştirilmiştir. Bu esnada, başın, elle yönlendirilerek doğal duruşunun bozulmamasına özen gösterilmiştir. Her çekim 10'ar dakika ara ile ikişer defa tekrarlanarak elde edilen değerlerin ortalamaları alınmıştır.

Şekil. 2- Lateral Sefalometrik Film Üzerinde Adenoid, Yumuşak Damak ve Kurşun Telin Görüntüsü.

5- OPT: CV 2 ip'den geçen ve odontoid çıkıntıya teğet olan düzlem.

6- VER: Kurşun telin film üzerindeki izdüşümü, gerçek vertikal.

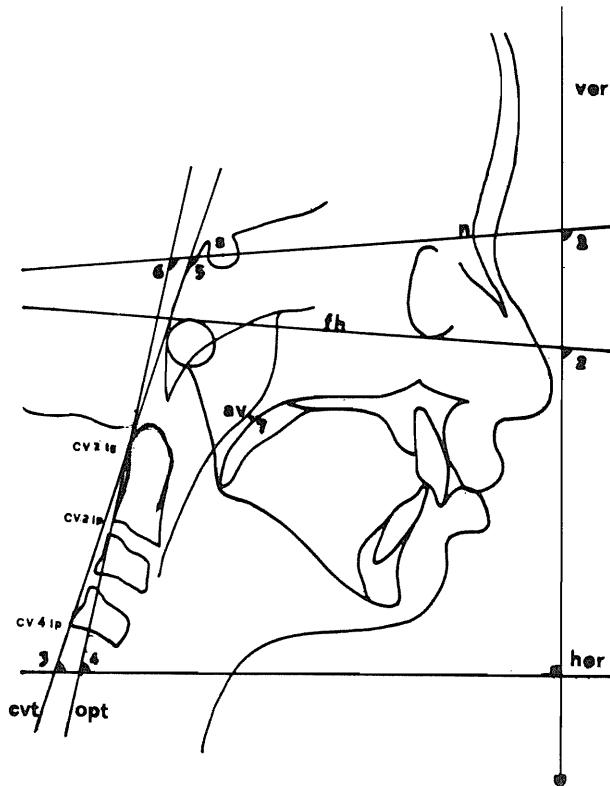
7- HOR: Film üzerindeki gerçek vertikale dik olan gerçek horizontal.

8- SN: Sella-Nasion düzleimi.

9- FH: Frankfurt horizontal düzleimi (Şekil 3).

Çalışmamızda aşağıdaki ölçümler gerçekleştirilmiştir:

- 1- SN-VER: SN düzlemi ile gerçek vertikal arasında ön alta oluusan açı.
- 2- FH-VER: FH düzlemi ile gerçek vertikal arasında ön alta oluusan açı.
- 3- CVT-HOR: CVT düzlemi ile gerçek horizontal arasında ön üstte oluusan açı.
- 4- OPT-HOR: OPT düzlemi ile gerçek horizontal arasında ön üstte oluusan açı.
- 5- CVT-SN: CVT düzlemi ile SN düzlemi arasında ön alta oluusan açı.
- 6- OPT-SN: OPT düzlemi ile SN düzlemi arasında ön alta oluusan açı.
- 7- AV: Film üzerindeki adenoid görüntüsü ile yumuşak damak görüntüsü arasındaki en yakın mesafe (Şekil 3).

asıl sorun, morfolojinin mi postürü etkilediği, yoksa postürdeki değişimlerin mi morfolojik özellikleri belirlediği konusudur (26).

Solow ve Tallgren (1, 2), başın ekstansiyon gösterdiği olgularda, mandibuler retrognati ile birlikte alt yüz yüksekliğinde ve gonal açıda artış gözlendigini, fleksiyon gösterdiği olgularda ise bunun tersi bulunduğuunu belirtmektedirler.

Baş postürü ile yüz morfolojis arasındaki ilişkinin belirlenmesinde, başın yalnız gerçek vertikal düzlemle olan ilişkisi değil aynı zamanda, onu destekleyen servikal kolonla olan ilişkisi de dikkate alınmalıdır (1). Bu çalışmada, adenoid vejetasyon nedeniyle yetersiz burun solunumu yapan bireylerde, başın gerek gerçek vertikalle gerek servikal kolonla olan ilişkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

Ricketts (23), yüz büyümesi esnasında ortaya çıkan nasal havayolu tikanıklığına "Solunum engeli sendromu" adını vermektedir. Nasal havayolunun daralması bireyde, ağız solunumu denen ve birbirinden keskin sınırlarla ayrılamayan nasal ve oral solunuma neden olmaktadır (12). Ağız solunumu, genelde burun yerine alışkanlık olarak ağızdan nefes alma şeklinde tanımlanmaktadır (27). Oysa ağız solunumu hemen her zaman, aynı anda hem nasal hem oral solunum şeklinde gerçekleşmektedir (28). Nasofarengéal havayolu, adenoidlerin ön yüzü ile istirahat konumunda yumuşak damağın arka yüzü arasındaki en kısa mesafeyi ifade etmektedir. Bu mesafe, adenoidlerin hipertrofiye olmasıyla kısmen veya tamamen kapanabilir. Bunun sonucunda, burun solunumu engellenerek ağız solunumu ortaya çıkar. Kronik düzeydeki ağız solunumu da oral ve paraoral yapılarda değişimlere yol açabilir (8).

Çalışmamızda, adenoid grubunda, servikal kolonun gerek kafa ile gerekse gerçek horizontal düzlemle olan ilişkileri başın ekstansiyon yaptığı göstermektedir. Bu sonuç, hayatı olan nefes alma ihtiyacının, baş hareketlerini düzenleyen nöromusküler kontrolün belirleyicisi olduğunu belirten Vig ve arkadaşlarının (4) bulgularıyla uyumludur. Bu sonuç aynı zamanda, adenoidli bireylerde ve deneyel çalışmalarında, nasofarengéal havayolu darlığının kranioservikal ve kraniovertikal açılarındaki artışla ilişkili olduğunu belirten bir çok araştırmacının bulgularıyla da desteklenmektedir (4, 14, 29). SN ve FH düzlemlerinin verti-

kal düzleme yaptıkları açılarda gözlenen artışlar da bu bulgularla uyumlu görünmektedir.

Kontrol grubunda, FH-VER açısı beklenenin aksine 90° yerine 85.6° olarak bulunmuştur. Bu bulgu, sefalometrik film ve fotoğraf çekimlerinde sıkılıkla önerilen, Frankfurt düzleminin yere paralel olması fikriyle çelişmektedir. Buna göre, başın, Frankfurt düzlemi yere paralel gelecek şekilde konumlandırıldığı durumlar, doğal baş pozisyonundan uzak zorlama bir pozisyondur. Kalıcı ki, kulak çubuklu ve çubuksuz yapılan baş postürü çalışmaları, kulak çubuklarının yerleştirilmesiyle başın normalden birkaç derece daha fazla ekstansiyon yapmasına neden olduğunu göstermektedir (30). Bu çalışmada, gerek iki grup arasındaki, gerekse aynı bireyde tekrarlanan çekimlerdeki standartı korumak amacıyla kulak çubuklarından ve bir aynadan yararlanılmıştır. Cook ve Wei (31) ve Cook (32) ta, ayna ve kulak çubuklu çekim metodunun tekrarlanabilme özelliğinin diğer metodlara göre daha fazla olduğunu belirtmektedir.

Günümüzde, soluma modelinin belirlenmesinde her ne kadar pletisnografik ve römanometrik yöntemlerin kullanılması önerilmekteyse de (12, 33), nasofarengéal havayolu genişliği ve adenoid boyutlarının saptanmasında lateral sefalometrik filmlerin, eskiden beri kullanılan pratik ve güvenilir tanı araçları olduğu bilinmektedir (8, 24, 25). Holmberg, Linder-Aronson (24) ve Sorensen (34), lateral sefalometrik film metodunun bugünde geçerliliğini koruduğunu ve bu filmler üzerinde ölçülen nasofarengéal havayolu boyutları ile römanometri yoluyla belirlenen soluma dirençi değerleri arasında istatistiksel olarak önemli korelasyon bulduğunu belirtmektedirler.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. Solow B, Tallgren A Head posture and craniofacial morphology. Am J Phys Antropol 44: 417-436 1976
2. Solow B, Tallgren A Dentoalveolar morphology in relation to craniocervical posture. Angle Orthod 47: 157-163 1977
3. Pruzasky S Concluding remarks II in Bosna. JF ed Forth symposium on oral sensation and perception. DHEW Publication no 73-546, Bethesda p 390-408 1973

4. Vig PS, Showfety BS, Phillips C Experimental manipulation of head posture. *Am J Orthod* 77: 258-268 1980
5. Fjellvang H, Solow B Craniofacial postural relations and cranio-facial morphology in 30 blind subjects. *Am J Orthod Dentofac Orthop* 90: 327-334 1986
6. Huggare J, Ronning O The effect of cold air on head posture. *Eur J Orthod* 8: 17-20 1986
7. Linder-Aronson S Adenoids: their effects on mode of breathing and nasal airflow and their relationship to characteristics of the facial skeleton and the dentition. *Acta Otolaryngol (Suppl)* 265 1970
8. Dunn GF, Green LJ, Cunat JJ Relationships between variation of mandibular morphology and variation of nasopharyngeal airway size in monozygotic twins. *Angle Orthod* 43: 129-135 1973
9. Linder-Aronson S, Woodside DG, Lundström A Mandibular growth direction following adenoidectomy. *Am J Orthod* 89: 273-284 1986
10. Hinton VA, Warren DW, Hairfield WM Upper airway pressures during breathing: A comparison of normal and nasally incompetent subjects with modeling studies. *Am J Orthod* 89: 492-498 1986
11. Tarvonen PL, Koski K Craniofacial skeleton of 7 year old children with enlarged adenoids. *Am J Orthod Dentofac Orthop* 91: 300-304 1987
12. Timms DJ, Trenouth MJ A quantified comparison of craniofacial form with nasal respiratory function. *Am J Orthod Dentofac Orthop* 94: 216-221 1988
13. Harvold EP, Vargervik K, Chierici G Primate experiments on oral sensation and dental malocclusions. *Am J Orthod* 63: 494-508 1973
14. Woodside DG, Linder-Aronson S The channelization of upper and lower anterior face heights compared to population standard in males between ages 6 to 20 years. *Eur J Orthod* 1: 25-40 1979
15. Moorrees CF, Kean MR Naturel head position a basic consideration in the interpretation of cephalometric radiographs. *Am J Phys Anthropol* 16: 213-234 1958
16. Solow B, Tallgren A Natural head position in standing subjects. *Acta Odont Scand* 25: 591-607 1971
17. Solow B, Tallgren A Postural changes in crano-cervical relationships. *Tandlaegebladet (Danish dent J)* 75: 1247-1257 1971
18. Cleall JF, Alexander WJ, Mc Intyre HM Head posture and its relationship to deglutition. *Angle Orthod* 36: 335-350 1966
19. Lundström A Head posture in relation to slope of the Sella-Nasion line. *Angle Orthod* 52: 79-82 1982
20. Huggare J Head posture and craniofacial morphology in young adult males from the North Finland. 60th Congress of the EOS Florence 132-133 1984
21. Vion P Anatomie téléradiographique en Norma Lateralis. *Rev de l'ODF* 1 p 76 10: 449-537
22. Merly J, Omnos PM Le 3 DOS Un système d'orientation céphalique dans les 3 dimensions. *Orthod Fr* 51: 359-374 1980
23. Ricketts RM Respiratory obstruction syndrome. *Am J Orthod* 54: 495-507 1968
24. Holmberg H, Linder-Aronson S Cephalometric radiographs as a means of evaluating the capacity of the nasal and nasopharyngeal airway. *Am J Orthod* 76: 479-490 1979
25. Solow B, Stersbaek-Nielsen S Airway adequacy, head posture and craniofacial morphology. *Am J Orthod* 86: 214-223 1984
26. Vig PS, Rink JF, Showfety KJ Adaptation of head posture in response to relocating the center of mass: A pilot study. *Am J Orthod* 83: 138-142 1983
27. Emslie RD, Massler M, Zwerner JD Mouthbreathing I. Etiology and effects. *J Am Dent Assoc* 44: 506-521 1952
28. Diamond O Tonsils and adenoids: Why dilemma? *Am J Orthod* 78: 495-503 1980
29. Solow B, Greve E Craniocervical angulation and nasal respiratory resistance. in McNamara JA (ed) Naso-respiratory function and craniofacial growth. Ann Arbor Uni of Michigan p 87-119 1979
30. Greenfield B, Kraus S, Lawrence E, Wolf SL The influence of cephalostatic ear rods on the positions of the head and neck during postural recordings. *Am J Orthod Dentofac Orthop* 95: 312-318 1989
31. Cook MS, Wei SHY The reproducibility of natural head posture: A methodological study. *Am J Orthod* 93: 280-288 1988

Adenoidli Bireylerde Baş Postürü

32. Cook MS Five year reproducibility of natural head posture: A longitudinal study. Am J Orthod Dentofac Orthop 97: 489-494 1990
33. Warren DW, Hairsfield WM, Seaton D, Morr KE, Smith LR The relationship between nasal airway size and nasal-oral breathing. Am J Orthod Dentofac Orthop 93: 289-293 1988
34. Sorensen H, Solow B, Greve E Assessment of the nasopharyngeal airway. Acta Otolaryngol (Stockh) 98: 227-232 1980

Yazışma Adresi: Dr. Yahya TOSUN
1381 Sok. 23/6
Alsancak-İZMİR